

οὐκ ἔρρωται] Ὁ Πέτρος ἐν τῇ διαθήκῃ εἶπε, τὸν δεῖνα υἱὸν αὐτοῦ εἶναι. καὶ παρακατιῶν εἶπε, μὴ εἶναι υἱὸν αὐτοῦ. οὐ δὲ ἕτερον ἕτερον ἔρρωται· ἀλλ' ὁ λέγων, ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν τοῦ διαθεμένου, δεῖναυσι.

κεκλυμένα] Ζῆτει βιβ. λγ'. τιτ. α'. κεφ. ιβ'. ἔνθα φησί, ὅτι οἱ ἐνούχοι οὐκ υἰοθετοῦσιν· οἷς γὰρ ἡ φύσις ἡρώη-σαιο παιδοποιεῖν, τοῖσι καὶ ὁ νόμος.

διακρίνειν] Τὸν βασιλέα δεῖ ἐρμηνεύειν τὰ μὴ πρόδη-λον ἐρμηνείαν ἔχοντα.

οὕτω σχεδόν] Καὶ συμβάλλεται αὐτοῖς ἡ ρομῆ τοῦ δια-θεμένου, κἄν ὁ μέσος μὴ ἐνεμήθη, ὡς βιβ. ν'. τίτ. δ'. κεφ. β'. θεμ. ιδ'.

κληρονόμος κληρονόμου] Ζῆτει τίτ. β'. κεφ. ο'. οἷον, διδοῦσιν οἱ κληρονομοὶ μου ρομίματι ε'. καὶ τοῦτο οἱ κληρο-νομοὶ τῶν κληρονομῶν απαιτοῦνται ποιεῖν.

ἐκφρονούμενα βλέπτει] Ζῆτει βιβ. μδ'. τιτ. ιθ'. κεφ. γα'. καὶ βιβ. μγ'. τιτ. α'. κεφ. ηθ'. οἷς. καὶ βιβ. λζ'. τιτ. ζ'. κεφ. ε'. ἐπιρρωτήσά σε ὁμολογεῖν διδοῦναι μοι τὸ βιβλίον σου. εἴπας, ὁμολογῶ. ἰδοὺ ἐπεὶ ὁμολόγησας καὶ ἐξερῶνησας, ἐβλάθης· εἰ δὲ οὐκ ἐξερῶνησας, οὐκ ἐβλάθης.

τοῖς προσώποις] Ζῆτει κεφ. ξη'. καὶ βιβ. νη'. τίτ. γ'. κεφ. δ'. λς. καὶ βιβ. γδ'. τιτ. ε'. κεφ. α'. ἔχων οἶκον ἑλαβὸν σιγίλλια, ἵνα ἐξκουσῆται· εἰ πώλω σοι τούτων, οὐκ ἔξεις τὸ αὐτὸ προνόμιον· διὰ γὰρ τὸ ἐμὸν πρόσωπον ἢ τὸ προνόμιον.

ἐν τοῖς γάμοις] Ἰξεσι γαμῆν τοὺς δύο ἀδελφοὺς τὰς δύο ξαδέλφους, ἀλλ' οὐκ ἔστιν εὐπροπέες· ἡ γὰρ ἀδελφὴ τῆς γυναικὸς μου γαμβρὸν με ὀνομάζει ἢ ἀνδροεξαδέλφον.

ὀρφανὸν οὐ βλέπτει] Ἐπιλογῆν γὰρ ἔχει, εἴτε τὸ ἴδιον ἐκδιεῖν, εἴτε κατὰ τὸ ἐπιτροπὸν χωρεῖν.

ἐπιλεγόμεθα] Ἐὰν ἀφῆλξ ἀφῆλξ δανείσῃ καὶ διαπαρ-θῶσι τὰ δανεισθέντα, οἷος ἂν προσβοηθῆθῃ τῶν δύο, δοκεῖ ἀδι-κῶσθαι. ἦτον οὖν ἀδικίον ἐστὶ τὸ βοηθῆθῃ τῶν διαπαρθέντων.

καὶ τὴν ἀρχήν] Ὁ συμβολαιογράφος οὐ δύναται γρά-φειν ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ διαθήκῃ αὐτῷ ληγάτα· εἰ δὲ τοῦτο ποιῆ-σει, ὡς πλυστογράφος ἐνάγεται, καὶ οὐδὲ τὸ λοιπὸν διὰ τοῦτο ἔρρωται.

πᾶς ρομικὸς κανὼν] Ὁ καθολικὸς κανὼν λέγει, ὅτι πᾶς δανείζων ἀπολαμβάνεται τὸ ἴδιον. ἀλλ' ἕτερος νόμος λέγει· ὁ δανείζων τῷ ὑπεξουσίῳ ἀπώλλει αὐτό, καὶ ἀντίρροπον οὐ-τος ἐκείνον.

ἡτιόν ἐστιν] Ὁ ἔχων προσωπικὴν ἀγωγῆν ἦτον ἔχει τοῦ ἔχοντος καὶ ἐνέχρον. μείζων γὰρ ἐστὶν ἀσφάλεια ἐν τοῖς ἐνεχύροις, ἢ περ ἐν τοῖς προσώποις.

ὡς ἐπὶ πολὺ] Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ δούλου ὑπὸ ἡμέ-ρῳν ἐλευθερωθέντος· ἐκείνῳ γὰρ βίβρος οὐκ ἐπιτίθεσθαι δύ-ναται.

δουλεία βαρεῖν] Ἐν τῷ μεταξὺ δυνάμεθα ὡς δεσπό-ται δουλείαν ἐπιτιθέμενα τῷ ἀγρῷ τῷ μέλλοντι ἐκποιηθῆναι.

Ὁ δημοτικὴν λαβὼν δουλείαν σιωπηρῶς ὑποτίθησι τὰ ἐαν-τοῦ πάντα τῷ δημοσίῳ· ἀλλ' ὁμως ἔχει ἐξουσίαν καὶ πωλεῖν.

ἡ δουλεία] Ἐπὶ τοῦ δούλου καὶ τοῦ αἰχμαλώτου αὐτῷ τῷ νόμῳ τεθνήσκει δοκεῖ· φύσει δὲ ἔην.

τῶν μετὰ ταῦτα γεγονότων] Ὁ γὰρ ἄνηβος ὂν ἢ αἰχμαλώτος ἀκρῶς διαθήσεται. κἄν ἐτελεύτησεν ἐφηβος, ἢ ἐν πολιτείᾳ, οὐδὲν εἰσακουσθήσεται.

non valent] Petrus in testamento dixit, illum fi-*ad cap.* 188. lium suum esse: et paulo post dixit, non esse filium *h. t.* suum: alterum propter alterum non valet: sed qui di- cit, se filium esse testatoris, probat.

prohibita sunt] Quære lib. 33. tit. 1. cap. 12. ubi dicitur, castratos non adoptare: quibus enim natura libe- rorum generandorum facultatem negavit, his et lex negat.

iudicare] Principem interpretari oportet ea, quae *ad cap.* 191. non certam interpretationem habent. *h. t.*

ita fere] Et prodest eis testatoris possessio, quam- *ad cap.* 192. vis medius heres non possederit, ut lib. 50. tit. 4. cap. 2. *h. t.* them. 19.

heres heredis] Quære lib. 2. cap. 70. verbi gra- *ad cap.* 194. tia: Heredes mei aureos quinque praestent. Etiam he- *h. t.* redes heredum ad praestationem eorum compelluntur.

enunciata nocent] Quære lib. 44. tit. 19. cap. 51. *ad cap.* 195. et lib. 43. tit. 1. cap. 99. 115. et lib. 37. tit. 7. cap. 5. Sti- *h. t.* pulatus sum a te mihi dari librum tuum. Dixisti, pro- mitto: ecce, quia promisisti et enuncisti, damnum pa- teris; si vero non enunciaveris, non pateris.

personis] Quære cap. 68. et lib. 58. tit. 3. cap. 4. *ad cap.* 196. 36. et lib. 54. tit. 6. cap. 1. Habebam domum: accepi *h. t.* sigillaria, ut excusaretur: si eam tibi vendidero, non ha- bebis idem privilegium: propter personam enim meam privilegium competeat.

in nuptiis] Licet fratribus duas consobrinas du- *ad cap.* 197. cere: sed honestum non est: nam soror uxoris meae vo- *h. t.* cat me maritum sororis vel maritum consobrinae.

pupillum non laedit] Electionem enim habet, *ad cap.* 198. utrum malit suum repetere, an adversus tutorem agere. *h. t.*

eligimus] Si minor minori pecuniam crediderit et *ad cap.* 200. pecunia credita consumta sit, utri eorum subveniatur, *h. t.* alteri eorum iniuria fieri videtur. Minus igitur iniquum est, ei succurri, qui consumserit.

et principium] Tabellio non potest in alieno te- *ad cap.* 201. stamento legata sibi adscribere: sin autem hoc fecerit, *h. t.* tanquam falsarius convenitur et ideo neque reliquum valet.

omnis regula iuris] Regula generalis ait: om- *ad cap.* 202. nis, qui pecuniam credidit, suum recipiat. Verum alia *h. t.* lex ait: qui filiofamilias pecuniam credit, eam perdit, et haec illam subvertit.

minus est] Qui actionem personalem habet, minus *ad cap.* 204. habet, quam is, qui et pignus habet. Maior enim secu- *h. t.* ritas est in pignoribus, quam in personis.

ut plurimum] Ut plurimum in servo, cui libertas *ad cap.* 205. in diem data est: illi enim onus imponi non potest. *h. t.*

servitute onerare] Interim possumus quasi do- mini servitute imponere praedio, quod alienari debet.

Qui fiscale officium accipit, tacite omnia sua bona fisco obligat: attamen et vendendi potestatem habet.

servitus] Servus et ab hostibus captus ipso iure *ad cap.* 209. decessisse videntur: naturaliter autem vivere. *h. t.*

quae post ea eveniunt] Nam qui impubes est *ad cap.* 210. vel captus ab hostibus, inutiliter testabitur: et nihil pro- *h. t.* derit, etiamsi pubes vel civis decesserit.

TITULOS Δ.

TITULUS IV.

Περὶ φάκτου ἀγνοίας καὶ νόμου *).

De facti et iuris ignorantia.

α'. Ἡ ἀγνοία ἢ φάκτου ἢ νόμου ἐστίν. ἐὰν γὰρ τις ἀγνοῆσῃ τελευτήσασιν τὸν συγγενῆ αὐτοῦ, οὐ τρέχει ὁ χρό-

I. Ignorantia vel facti vel iuris est: nam si quis *l. 1.* nesciat, decessisse cognatum suum, non currit tempus *D. XXII. 6. §. 1.*

*) καὶ νόμου Fabr. deest in Cod. Coisl. Basil. T. I.

νος τῆς διακατοχῆς· εἰ δὲ γινώσκει μὲν αὐτὸν τελευταίως, ἢ καὶ τυχὸν διαθέσθαι εἰς αὐτόν, ἀγνοεῖ δὲ ἀρμόζειν ἔξ ἀδιαθέτου ἢ ἐκ διαθήκης διακατοχὴν, τρέχει ὁ χρόνος· περὶ γὰρ τὸν νόμον πλανᾶται. τὸ αὐτὸ ἔστι, καὶ ὁ υἱὸς ὁμοπλάτριος ἀδελφὸς νομίμως προτιμᾶσθαι αὐτοῦ τὴν μητέρα.

§. 2. Ἐάν τις ἑαυτὸν ἀγνοῖ συγγενῆ, εἰ μὲν ἐπίσταται καὶ τοὺς ἰδίους γονεῖς καὶ ἑαυτὸν ἐλεύθερον, ἀγνοεῖ δὲ δίκαιον ἔχειν συγγενείας, περὶ νόμον πλανᾶται. εἰ δὲ τις ἐκτεθείς καὶ δουλεύων ἀγνοεῖ τοὺς γονεῖς, περὶ φάκτον πλανᾶται.

§. 3. Καὶ ὁ γινώσκων ἄλλω τῇ²⁾ διακατοχὴν ἀρμόζειν, τὸν δὲ καιρὸν ἀγνοῶν παρελθεῖν, περὶ φάκτον πλανᾶται, ὡς περὶ εἰ νομίζει, αὐτὸν καταδέξασθαι· εἰ δὲ οἶδεν, αὐτὸν μὴ καταδέξασθαι καὶ τὸν καιρὸν παρελθεῖν, ἀγνοεῖ δὲ αὐτῷ³⁾ ἐκ τῆς ἐπαναβάσεως ἀρμόζειν τὴν διακατοχὴν, περὶ νόμον πλανᾶται καὶ τρέχει ὁ χρόνος.

§. 4. Ὡς περὶ ὁ ἔξ ὁλοκλήρου γοαφεῖς κληρονόμος, εἰ νομίζει μὴ δύνασθαι διακατοχὴν αἰτεῖν πρὸ ἀνοίξεως τῆς διαθήκης· εἰ δὲ ἀγνοεῖ, διαθήκην ὑπεῖναι, περὶ φάκτον πλανᾶται.

ἢ νόμου ἔστιν] b) Τῶν ἀφροσύμων οἱ μὲν φάκτον, οἱ δὲ νόμον ἀγνοοῦσι· καὶ οἱ μὲν φάκτον ἀγνοοῦντες, συγγνωσκονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον· οἱ δὲ νόμον ἀγνοοῦντες οὐ συγγνωσκονται.

οὐ τρέχει χρόνος] Ὅτι ἐπὶ τῶν διακατοχῶν, χρόνος ταύταις ὄρισται· οἷον ἐπὶ μὲν ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐνιαυτός· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ῥ. ἡμέραι μόνον. καὶ εἰ ἐν τῷ ταύτης τῆς προθεσμίας, τοῦ ἐνιαυτοῦ λέγω, ἢ τῶν ῥ. ἡμερῶν, μὴ αἰτήσῃ τις τὴν ἀρμότουσαν αὐτῷ διακατοχὴν, ἀπόλλει ταύτην.

Τοῦ Ἐναντιοφ. Ἀνάγνωθι τὴν νεαρὰν περὶ ἀφρογονίας, ἥτοι ρη. σήμερον δὲ διὰ τῆς . . . νεαρῆς ἐπεκτείνεται ἡ διακατοχὴ τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων μέχρι λ'. ἐνιαυτῶν.

ἑαυτὸν ἀγνοῖ συγγενῆ] Ἐάν τις ἀγνοῖ ἑαυτὸν συγγενῆ, οὗτος πῆ μὲν νόμον ἀγνοεῖ, καὶ οὐ συγγνωσκεται· πῆ δὲ φάκτον ἀγνοεῖ, καὶ συγγνωσκεται. εἰ γὰρ ἐλεύθερον ἦδει ἑαυτὸν, καὶ ἔξ ὧν προήλθε γονέων, τὸ δὲ δίκαιον ἔχειν οὐ νομίζει τῆς συγγενείας, οὗτος νόμον ἀγνοεῖ, καὶ οὐ συγγνωσκεται· εἰ δὲ συγγενῆς οὗτος ἔτεθες παρὰ γονέων, καὶ ἠγνοῖ, τῶν γέροντες πατέρων, ὡς καὶ ἐδούλεύει τῷ βῆσθαι φίδε τὴν τυχρὴν ἀγνοῶν, οὗτος, ἐπειδὴ φάκτον καὶ οὐ νόμον ἠγνόησε, συγγνωσκεται.

πρὸ ἀνοίξεως τῆς διαθήκης] Τοῦ Ἐναντιοφ. βιβ. λζ. τι. ια'. διγ. δ. θέμα γ. ἐν ᾧ φησὶν, ὅτι εἰς τὸ αἰτήσαι διακατοχὴν, οὐ δεόμεθα τῆς ἀνοίξεως. ζῆται τὴν α'. διατάξω τοῦ να. τι. τοῦ ε'. βιβ.

L. 2. β'. Οὐχ ἡ αὐτὴ ἔστι τοῦ ε) νόμου καὶ τοῦ φάκτου D. XXII. 6. ἄγνοια· ὁ μὲν γὰρ νόμος ὄρισται, ἡ δὲ τοῦ φάκτου ἐρημησία καὶ τοὺς φρονίμους ὡς ἐπίπαν ἀπατᾷ.

L. 3. §. 1. γ'. Τὴν τοῦ φάκτου ἄγνοια, τοῦ ἀπολλυμένου καὶ D. eod. τοῦ κίαν ἀμελοῦς, οὐ προσδεχόμεθα.

L. 4. δ'. Ἐν ταῖς διὰ χρήσεως δεσποτείας^{d)} ἢ τοῦ φάκτου ἄγνοια συμβάλλεται, οὐ μὴν ἢ τοῦ νόμου.

διὰ χρήσεως δεσποτείας] Ἡ τοῦ φάκτου καὶ οὐ^{e)} νόμου ἄγνοια συμβάλλεται τῷ νεμομένῳ· ὁ μὲν γὰρ φάκτον ἀγνόησας, δύναται οὐσουκαπιτενεῖν· ὁ δὲ νόμον ἀγνόησας, οὐκ εἶ. οἷον ὁ κατὰ τῆς ἀνοίξεως λαβὼν πρᾶγμα παρὰ μὴ δεσπότην, οἷα μὲν φάκτον ἀγνόησας, καὶ δεσπότην εἶναι νομίσας τὸν τῆς ἀνοίξεως, δύναται αὐτὸ οὐσουκαπιτενεῖν. ὁ δὲ

bonorum possessionis: sed si sciat quidem, eum defunctum esse vel forte testamento se scriptum heredem esse, nesciat autem, bonorum possessionem ab intestato vel ex testamento sibi competere, tempus currit: in iure enim errat. Idem est, si frater consanguineus matrem sibi praeferrere credat.

Si quis nesciat, se cognatum esse, si quidem sciat parentes suos et se liberum esse, nesciat autem, se ius cognationis habere, in iure errat. At si quis expositus et serviens parentes ignoret, in facto errat.

Et ille, qui scit, alii bonorum possessionem competere, nescit autem, tempus praeteriisse, in facto errat, sicut et si putet, eum bonorum possessionem accepisse. Sed si sciat, eum non accepisse tempusque praeteriisse, ignoret autem, sibi ex successorio edicto competere bonorum possessionem, in iure errat et cedit ei tempus.

Idem est, si ex asse heres scriptus putet, se bonorum possessionem petere non posse ante aperturam tabularum testamenti: sin autem nesciat, esse testamentum, in facto errat.

vel iuris est] Hominum quidam factum ignorant, quidam ius: et his, qui factum ignorant, plerumque ignoscitur: his autem, qui ius ignorant, non ignoscitur.

non currit tempus] Quoniam bonorum possessionibus tempus praestitutum est: verbi gratia, in adscendentibus et descendantibus annus: in ceteris vero centum dies duntaxat. Et si quis intra hoc tempus, annum inquam vel centum dies, non petierit bonorum possessionem sibi competentem, amittit eam.

Enantioph. Lege Novellam de agnatione sive IIS. Hodie vero ex Novella . . . bonorum possessio adscendentium et descendantium extenditur usque ad triginta annos.

nesciat se cognatum] Si quis nesciat se cognatum esse, interdum quidem ius ignorat et ei non ignoscitur: interdum autem factum ignorat et ei ignoscitur. Nam si liberum se esse sciat, et ex quibus parentibus natus sit, ius autem cognationis habere se non existimet, is ius ignorat eique non ignoscitur. At si cognatus hic, forte expositus a parentibus, quorum parentum esset, ignorabat, fortasse et serviebat alicui bona fide, conditionis suae ignarus, ei, quia factum et non ius ignoravit, ignoscitur.

ante aperturam tabularum] Enantioph. Lib. 37. tit. II. dig. 4. them. 3. in quo dicitur, ad petendam bonorum possessionem opus non esse nobis apertura tabularum. Quaere constitutionem I. tit. 51. lib. 6.

II. Non eadem est iuris et facti ignorantia: ius enim finitum est, facti autem interpretatio plerumque etiam prudentes fallit.

III. Facti ignorantiam non accipimus deperditi et nimium negligentis.

IV. In usucapionibus facti ignorantia prodest, non etiam iuris.

usucapionibus] Facti et non iuris ignorantia prodest possessori: nam qui factum ignoravit, usucapere potest: qui autem ius ignoravit, non item. Verbi gratia, qui per traditionem rem a non domino accepit, cum factum ignoraret et dominum esse eum, qui tradidit, existimaret, potest eam usucapere. Qui autem ancillam

γ) ὁ Cod. Coisl. deest apud Fabr. ζ) τὴν Cod. Coisl. deest apud Fabr. α) Sic Cod. Coisl. Fabr. αὐτόν. β) Cod. Coisl. Scholia non habet, desumta sunt e Cod. quo usus est Fabrotus. c) Illud τοῦ hic et paulo post Cod. Coisl. deest apud Fabr. d) Ita Cod. Coisl. Fabr. haud dubie vitio typorum δεσποτείας. e) οὐ reposui pro τοῦ, quod habet Fabr. licet in versione rectum viderit.

θεράπαιναν ἔχων, κἄν νομίξῃ τὸν ταύτης τοκετὸν εἰς ἐαυτὸν ἀνήκειν καὶ βόνα φίδε αὐτὸν νεμηθῆναι, οὐ δύναται οὐσσο-
καπιτεύειν, οἷα δι' νόμον ἀγορεύσας.

Τοῦ Ἐναντιοφ. Βιβ. εἰς. τιτ. α'. διγ. ζ'. καὶ βιβ. μα'.
τιτ. α'. διγ. λζ'.

Τοῦ Ἀνωνύμου. Βιβ. μα'. τιτ. γ'. διγ. λα'.

ε'. Ἡ ἕτερον εἰδησις ἕτερον οὐ βλάπτει· καὶ ἡ ἄλ-
λου ἄγνοια ἄλλον οὐκ ὠφελεῖ.

ἡ ἕτερον εἰδησις] Ἀποθανὼν τις ἔλιπε δύο ἀδελφούς·
ὁ μὲν ἔμαθε τὸν αὐτοῦ θάνατον, ὁ δὲ οὐκ ἔμαθεν· ἀπειμι-
πανετο γὰρ· ἡ τοῦ ἑνὸς τοῦν εἰδησις τὸν ἄλλον οὐ βλάπτει·
καὶ ἡ τοῦ ἕτερου ἄγνοια τὸν ἕτερον οὐκ ὠφελεῖ. ζῆτει τοῦ γ'.
τίλου κρη. οδ'.

ζ'. Ἐπὶ τῆς ἄγνοίας τοῦ φάκτου οὔτε τὴν ἄγαν
ἀκριβείαν καὶ ἐπιμέλειαν ἀπαιτοῦμεν, οὔτε τὴν μεγά-
λην ῥαθυμίαν προσδεχόμεθα.

ζ'. Ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια τοὺς μὲν ἀπαιτοῦντας τὰ
ἴδια οὐ βλάπτει· ἐπὶ δὲ κέρδει οὐ συμβάλλεται.

οὐ βλάπτει] Οἷον, ἐτηρωτήθη τις οἰκέτην ἄξιον ὄντα
νομισμάτων κ'. τοῦτου δὲ τοῦ οἰκέτου πρὸ μόρας τηλενύσαν-
τος, νομίξων ἐπι ἐρέσειθαι τῇ, ἐξ στυπουλάτου, ἀπελθῶν
κατέβλεπε τῷ ἐπερωτήσαντι τὰ κ. νομίσματα· συγγνώσκεται
οὗτος, ἐπειδὴ περὶ ζημίας τῶν κ'. νομισμάτων καὶ δύ-
ναιται ταῦτα ῥεπειτεύειν.

Ἐπέξελε τοὺς ἄγνοια νόμον ἰνδεδίτον καταβάλλοντας, ὡς
βιβ. α'. τοῦ κώδικος, τιτ. ιη'. Φησὶν ὁ Ἀνατόλιος· ὁ κατὰ
πλήρη νόμον ἰνδεδίτως καταβαλὼν χρήματα, οὐ δύναται ῥε-
πειτεύειν αὐτά· εἰ μένοι κατὰ φακτου ἄγνοια, ῥεπειτεύει.

η'. Ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια, καὶ ἀνδράσι καὶ γυ-
ναιξί ¹⁾ βοηθεῖ ἐπὶ κέρδους καὶ ζημίας· ἡ δὲ τοῦ νό-
μου ἄγνοια, ἐπὶ μὲν κέρδους, οὔτε γυναιξί βοηθεῖ, ἐπὶ
δὲ ζημίας οὐδένα βλάπτει, θέλοντι τὸ ἴδιον ἀπαιτῆσαι.

θ'. Κανονικῶς ἡ μὲν τοῦ φάκτου ἄγνοια οὐδένα
βλάπτει, ἡ δὲ τοῦ νόμου πάντας, πλην τῶν ἀφηλίτων,
καὶ ἐν τισὶ τῶν γυναικῶν, ἐνθα μὴ ἔστιν ἀμάχημα,
ἀλλὰ νόμον ἄγνοια· ὁ γὰρ ἀφηλιξ δανείσας ὑπέξουσι, ²⁾
βοηθεῖται.

Ἐὰν ὑπέξουσιος στρατιώτης νομίξῃ, μὴ δύνασθαι
χωρὶς τοῦ πατρὸς κληρονομεῖν τὴν ἐκ διαθήκης κληρο-
νομίαν τοῦ στρατιώτου ³⁾, νόμον ἄγνοεῖ καὶ τρέχει
ὁ χρόνος τῆς κληρονομίας ⁴⁾.

Ἐπὶ τοῦ πάνυ ἀμελοῦς ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια οὐ
συγγνώσκεται· τί γὰρ ὅτι πάντες ¹⁾ οἱ τῆς πόλεως γι-
νώσκουσιν, ὅπερ αὐτὸς μόνος ἄγνοεῖ; εἰδησιν γὰρ οὐκ
ἀπαιτεῖται ²⁾ ἐπιμελεστάτου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἦν τις
ἐπιμελῶς ζητῶν ³⁾ ἠδύνατο γινῶναι.

Ἡ τοῦ νόμου ἄγνοια τότε οὐ συμβάλλεται, ὅταν
τις εἴχε τοὺς ὀφειλόντας ἐρωτηθῆναι τὸν νόμον, ἢ αὐ-
τὸς διὰ τῆς οἰκείας φρονήσεως ⁴⁾ ἐγίνωσκεν. ὁ γὰρ εἰ-
δέναι δυνάμενος ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ νόμου βλάπτεται.
ὅπερ σπανίως δεχόμεθα.

Ἡ ἀλήθεια πλέον ⁵⁾ ἰσχύει τῆς ὑπονομίας. ὅθεν
ὁ ἀγοράζων παρὰ δεσπότην γίνεται δεσπότης, κἄν ὑπο-
λαμβάνῃ αὐτὸν μὴ εἶναι δεσπότην.

Ἐὰν ὁ κληρονόμος εἰς δόλοκληρον καταβάλλῃ ⁶⁾
τὰ κληῖα, μὴ χρησόμενος τῷ φαλκιδίῳ, μήτε λαβῶν
τὴν ὑπὲρ τὸ πλέον ἀσφάλειαν· εἰ μὲν περὶ φάκτου πλα-
γηθεὶς ἐνόμισε χωρὶς μὴ ἔχεν τὸν φαλκιδίον, ἀναλαμ-

habet, quamvis partum eius ad se pertinere existimet et
a se bona fide possideri, usucapere non potest, cum ius
ignoraverit.

Enantioph. Lib. 17. tit. 1. dig. 7 et lib. 41. tit. 1.
dig. 37.

Anonymi. Lib. 41. tit. 3. dig. 31.

V. Scientia alterius alteri non nocet: et ignoran- L. 5.
tia alterius alteri non prodest. D. XXII, 6.

scientia alterius] Quidam decedens duos fra-
tres reliquit: et alter quidem mortem eius scivit, alter
ignoravit: nam aberat. Alterius igitur scientia alteri non
nocet: et alterius ignorantia alteri non prodest. Quare
tit. 3. cap. 74.

VI. In facti ignorantia non exigimus nimiam di- L. 6.
ligentiam et industriam, neque magnam negligentiam D. eod.
admittimus.

VII. Iuris ignorantia suum petentibus non nocet: L. 7.
in lucro autem non prodest. D. eod.

non nocet] Verbi gratia, promisit quis servum vi-
ginti aureis dignum. Hoc autem servo ante moram de-
functo existimans, se adhuc actione ex stipulatu teneri,
viginti aureos solvit stipulatori: ei ignoscitur: quia de
damno viginti aureorum et potest eos repetere.

Excipe eos, qui ius ignorantes indebitum solvunt, ut
lib. 1. Codicis, tit. 18. Ait Anatolius: Qui per errorem
iuris indebite pecuniam solvit, non potest eam repetere:
sin autem per ignorantiam facti, repetit.

VIII. Ignorantia facti et maribus et feminis in lu- L. 8.
cro et damno prodest: ignorantia iuris autem in lucro D. eod.
quidem neque feminis prodest, in damno autem ne-
mini nocet, qui suum petere vult.

IX. Regulariter facti ignorantia nemini nocet: L. 9.
iuris autem ignorantia omnibus, exceptis minoribus, et D. eod.
in quibusdam causis feminis, ubi non est delictum, sed
iuris ignorantia: minori enim, qui filiofamilias credi-
dit pecuniam, subvenitur.

Si filius familias miles existimet, se sine patre he-
reditatem commilitonis testamento sibi delatam acqui-
rere non posse, ius ignorat et ei tempus aditionis cedit.

Homini negligentissimo facti ignorantia non igno- L. 2.
scitur: quid enim si omnes in civitate sciant, quod ille D. eod.
solus ignorat? Non poscitur autem ab eo scientia dili-
gentissimi hominis, sed quam quis diligenter quaerens
habere poterat.

Iuris ignorantia tunc non prodest, cum quis ha- L. 3.
beret, quos de iure consuleret: vel ipse sua scientia D. eod.
cognovisset: nam qui scire potest, ignorantia iuris lae-
ditur. Quod raro accipimus.

Plus valet veritas, quam opinio. Ideo, qui emit L. 4.
a domino, fit dominus, etiamsi credat, cum non esse D. eod.
dominum.

Si heres in solidum legata solverit, non usus lege L. 5.
Falcidia, neque cautione accepta de eo, quod plus sol- D. eod.
vit, restituendo: siquidem in facto errans putavit, non
locum habere Falcidiam, repetit: si vero in iure erra-

f) Cod. Coisl. γυναιξί. Ita et paulo post. g) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὑπεξελοῦν ἐκ διαθήκης κληρονομίαν τοῦ στρατιώτου. h) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὑπεξελοῦσέως. i) Sic Cod. Coisl. Fabr. πάντες γὰρ. k) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀπαιτοῦμεν. l) Cod. Coisl. ζητῶν melius, quam Fabr. ζῶν. m) Sic Cod. Coisl. Fabr. male φύσεως. n) πλέον deest in Cod. Coisl. Fabr. habet. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. καταβάλλῃ.

βάνει· εἰ δὲ περὶ νόμον ἐπλανήθη, οὐκ ἀναλαμβάνει^{p)}, καὶ ἐδαπανήθη, καὶ σώζεται^{q)} τὰ χρήματα· καὶ ἢ μὲν περὶ τούτου διάταξις ἐτέθη διὰ φεικόμεσον καταλειφθέν πόλει εἰς ποιήσιν ὄλκοῦ· ἐπειδὴ δὲ γενικὰ ἔχει ῥήματα· φησὶ γὰρ, εἰ μὴ κατὰ πλάνην τὸ μὴ κεχρεωστημένον^{r)} φεικόμεσον κατεβλήθη, οὐκ ἀναλαμβάνεται^{s)}· γενικῶς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ φεικόμεσσα ἔλκεται.

ἐπὶ τοῦ πάνυ ἀμελοῦς] Ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια, εἰ μὴ εὐήθης ἢ, συγγνώσκεται.

οἰκειάς φρονήσεως] Ἦτοι ὁ νέος ἔχει τὸν ἐπίτροπον, ὁ ἄσωτος τὸν κουράτωρα.

τῆς ἄγνοιας τοῦ νόμου] Τοῦ Ἐναντιοφ. Ἐν τῇ β. διατάξει τοῦ κ. βιβ. τοῦ κώδικος φησι, τὰς διατάξεις ἄγροισιν οὐδεὶς δύναται. ἐν δὲ τῇ α. διατ. κ. π. τοῦ α. φησὶν, ὡς διατάξεις κρατεῖν τὰ διγέστα.

τῆς ὑπονοίας] Βιβ. κ. π. α. διγ. κ. β. καὶ βιβ. κ. β. π. β. διγ. κ. ε. ἐν οἷς ἐπισημαστέραν τῆς ἀληθείας ἐδέξαντο τὴν ὑπόνοιαν.

οὐκ ἀναλαμβάνει] Τοῦ Ἐναντιοφ. Βιβ. κ. β. π. β. διγ. κ. ε. Ἐὰν τις νόμον ἀγνοήσας μὴ παρακατάσχη τῶν φαλκιδίων, βλαπτέται ἐκ τῆς τοῦ νόμου ἀγνοίας. καὶ τοῦτο φησιν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ θειοτάτου Πίου καὶ διατάξεις Σεβήρου καὶ Ἀντωνίου.

Τοῦ Ἐναντιοφ. Αἰγ. ὁ. τοῦ α. π. τοῦ κ. β. β. β. Τὸ κείμενον. ὅτι ὁ ἐν ἀγνοίᾳ νόμον μὴ χρησάμενος φαλκιδίον, οὐκ ἀναλαμβάνει.

L. 10. α. Οἱ ἄνηθοι χωρὶς τῶν ἐπιτρόπων πράττοντες D. XXII. 6. οὐδὲν δοκοῦσι δύνασθαι ἢ γινώσκων.

οἱ ἄνηθοι] Ἐνέχεται δὲ εἰς ὃ γέγονε πλουσιώτερος, ὡς βιβ. κ. π. η. διγ. κ. ε. οἷον ἐπὶ πούλλου κατηρέχθη διακατοχῇ οὐ σκοπούμενον τὸ τοῦ πούλλου πρόσωπον, ἵνα δραμῇ ἢ διακατοχῇ, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐπιτρόπου· καὶ τότε ὁ χρόνος τρέχει τῆς διακατοχῆς, ὅταν οἶδεν οὗτος τὴν τελευταίαν καὶ δύνηται αἰτῶν τὴν διακατοχῆν.

L. 2. α. Ὁ μείζων τῶν κέ^{t)}. ἐτῶν^{u)} ἀποταξάμενος C. I. 18. τῇ μητροῖα κληρονομία τῇ τοῦ νόμου ἄγνοια, οὐ συγγνωσθήσεται.

οὐ συγγνωσθήσεται] Ἐντὸς τριῶν ἐτῶν μῆτα πράξετον τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων, λαμβάνει πάλιν αὐτὰ, κατὰ τὴν ε. διάταξιν τοῦ κ. π. τοῦ ε. β. β. καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι ἢ δ. διατάξεις τοῦ αὐτοῦ κ. π. ἐπὶ γὰρ ἐξωτικῶν δέξαι αὐτῶν· καὶ ἀνέγραθε τὴν κ. π. διάταξιν τοῦ κ. π. τοῦ α. β. β.

L. 3. β. Οὐκ ἔξεις τὴν τοῦ νόμου ἄγνοιαν εἰς βοήθειαν, C. eod. καὶ ἀπτεξουσία οὐσα, ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τῆς τελευταίας τοῦ πατρός σου^{v)} τὴν διακατοχὴν οὐκ ἤτησας.

νόμου ἄγνοιαν] Ἰστέον δὲ γενικῶς, ὅτι ὁ κατὰ ἄγνοιαν φάκτου καὶ οὐ κατὰ ἄγνοιαν νόμον καταβαλὼν ἔπειτενεὶ ὡς φησὶν ἡ ι. διάταξις τοῦ παρόντος τίτ. εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῷ δ. β. β. π. ε. διγ. θ. ὅτι ὁ ἐν εἰδήσει καταβαλὼν οὐ ἔπειτενεὶ.

L. 4. γ. Μὴ γενομένην ἢ ἀχρήστως γενομένην τὴν δια- C. eod. θήκην ἀποδεικνύεις, καὶ ἐτυχες ὡς ἔξ αὐτῆς διελόμενος, μηδὲν παθὼν πρόκριμα, τὸ πᾶν ἔξ ἀδιαθέτου κληρονομίης.

L. 5. ιδ. Ἐτερόν τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκ πλάνης εἰπὼν C. eod. οὐ βλαβήσῃ.

L. 6. ιε. Ἐὰν κατὰ πλάνην καὶ οὐκ ὡς διαλόμενος C. eod. πλέον ἐπηρεασθῆς τοῦ γένους, ἐπὶ τοῖς περιττῶς ἐπερωτηθεῖσιν ἐλευθερίαν ἔξεις.

verit, non repetit, licet consumpta sit pecunia vel extet. Et constitutio quidem de eo data est propter fideicommissum civitati ad opus aquaeductus relictum: quia tamen generalia verba continet: ait enim, si non per errorem fideicommissum non debitum solutum sit, non repetitur: generaliter et ad reliqua fideicommissa trahitur.

homini negligentissimo] Facti error, nisi stultus sit, excusatur.

sua scientia] Vel minor tutorem habet, prodigus curatorem.

ignorantia iuris] Enantioph. In constitutione 12. tit. 18. lib. 1. Codicis ait, neminem constitutiones ignorare posse. In const. autem 1. tit. 17. lib. 1. ait, digesta loco constitutionum valere.

quam opinio] Lib. 41. tit. 1. dig. 35. et lib. 29. tit. 2. dig. 15. in quibus opinionem veritate potiore cepereunt.

non repetit] Enantioph. Lib. 29. tit. 2. dig. 15. Si quis ius ignorans non retinuerit Falcidiam, iuris ignorantia laeditur. Et hoc ait epistola Divi Pii et constitutio Severi et Antonini.

Enantioph. Dig. 70. tit. 1. lib. 36. *Textus*: Qui ignorantia iuris Falcidia usus non est, non repetit.

X. Impuberes, qui sine tutoribus agunt, nihil posse vel scire videntur.

impuberes] Tenetur autem in quantum locupletior factus est, ut lib. 26. tit. 8. dig. 5. ut puta pupillo bonorum possessio delata est: non spectamus pupilli personam, ut currat tempus bonorum possessionis, sed tutoris, et tunc currit tempus bonorum possessionis, quum hic mortem cognoverit et bonorum possessionem petere poterit.

XI. Maiori viginti quinque annis, qui ignorantia iuris maternae hereditati renuntiavit, non subvenietur.

non subvenietur] Si intra triennium res in ea nondum venditae sint, easdem denuo capit, secundum constitutionem 6. tit. 31. lib. 6. Neque adversari tibi videatur constitutio 4. eiusdem tit. 31. Accipe enim eam de extraneo. Et lege const. 57. tit. 20. lib. 1.

XII. Non habebis ex ignorantia iuris auxilium, si emancipata intra annum post mortem patris tui bonorum possessionem non petisti.

ignorantia iuris] Sciendum autem generaliter est, eum, qui per ignorantiam facti, non eum, qui per ignorantiam iuris solverit, repetere: ut ait const. 10. praesentis tit. Dictum quoque est lib. 4. tit. 5. dig. 9. eum, qui sciens solverit, non repetere.

XIII. Si ostenderis, testamentum non esse factum vel inutiliter factum, licet forte ex eo hereditatem diviseris, nullum praeiudicium passus in totam hereditatem ab intestato succedes.

XIV. Si aliud quid contra veritatem ex errore dixeris, non nocebit tibi.

XV. Si per errorem et non quasi transigens plus quam debitum promiseris, eius, quod amplius promissum est, liberationem habebis.

p) Verba εἰ δὲ περὶ νόμον ἐπλανήθη, οὐκ ἀναλαμβάνει, desunt in Cod. Coisl. habet Fabr. q) Cod. Coisl. σώζονται. Fabr. ut in textu. r) Fabrot, male κεχρεωστημένον. Quod necessario mutandum erat. Cod. Coisl. τὸ ὡς κεχρεωστημένον. s) Nunc in Cod. Coisl. sequitur: καὶ ὅτι ὁ ἐν ἀγνοίᾳ νόμον μὴ χρησάμενος τῶ φαλκιδίῳ οὐκ ἀναλαμβάνει. t) Fabr. κ. Cod. Coisl. κέ. u) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐνιαυτῶν. v) Ita Cod. Coisl. σου apud Fabr. deest.

ιζ'. Ἡ τοῦ φάκτου ἄγνοια τοῖς τιμηθεῖσιν ^{ω)} οὐ συμβάλλεται φάκτοις.

τιμηθεῖσιν — φάκτοις] Ὁ φάκτος ἄγνοῶν συγγνώσκειται, ἐὰν πρὸ τῆς τομῆς τοῦ φάκτου τὴν ἄγνοιαν προσβάλῃτο· εἰ γὰρ μετὰ τὴν ψήφον ἠγνόηκεν, οὐ συγγνώσκειται.

Τότε ὁ τὸ φάκτος ἄγνοήσας συγγνώσκειται, ὅτε μὴ τέλειόν τι πέπρακται· εἰ γὰρ ἀπᾶξ τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ φάκτου τεμνεται, τῷ προκαλύμματα τῆς ἀγνοίας οὐκ ἀνανοῦται.

ιζ'. Ἐν ἀσθενεῖ τις διαθήκη κληρονόμος γραφεὶς καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τιμηθέντας ἐλευθερίᾳ ἐλευθέρους κατὰ πλάνην ἀπογραψάμενος, οὐχ ἔξει πρόζογμα περὶ τὸ καταδουλώσαι τούτους ^{ξ)} ἔξ ἁδιωθέτου κληρονομῶν.

ιη'. Ὡς ἐλεύθεροι πλανωμένῳ δεσπότη δανείσαντες, οὐδὲν ἐντεῦθεν περὶ τὴν τύχην ὠφεληθήσονται ^{υ)}.

ιθ'. Εἰς ἀνάληψιν τῶν μὴ κεχρωσθημένων μόνῃ ἢ τοῦ φάκτου ^{ς)}, καὶ οὐχ ἢ τοῦ νόμου συμβάλλεται ἄγνοια.

ζ'. Ταῖς ἐλάττωσι μηδὲ κερδᾶναι βουλομέναις ἀντικείσθω ἢ τοῦ νόμου ἄγνοια.

ταῖς ἐλάττωσι] Ἐν καὶ τὰ μάλιστα ἢ τοῦ νόμου ἄγνοια οὐ βοηθεῖ ταῖς γυναιξὶ βουλομέναις κερδᾶναι, ὅμως κατὰ τὴν ἡλικίαν ἀτελεῖ ^{α)} τοῦτο τὸ νόμιμον χῶρον οὐκ ἔχει. οὐκ ἔτι δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν νεωτέρων βασιλείων, ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιῶν διατάξει νενομισται.

κα'. Μηδεὶς ἢ ἀγνοεῖτω, ἢ ἀποπροσποιεῖσθω διατάξεις βασιλικὰς ^{β)}.

κβ'. Ἐν οἷς αἱ γυναῖκες ἐκ τῶν παλαιῶν ἐβοηθοῦντο, κατὰ νόμον ἄγνοιαν βλαβεῖσαι, ἐν αὐτοῖς καὶ νῦν βοηθεῖσθωσαν.

TITULOS E'.

Περὶ δεήσεων βασιλεῖ ^{ς)} προσφερομένων, καὶ περὶ τίνων πραγμάτων ἰκεσίας ἔξεστι προσφέρειν ^{δ)}:

α'. Αἰτεῖτω καὶ ἀφ' ^{ς)} ἑαυτοῦ κινούμενος οἰκέτης βασιλέως ^{ι)}, ἐκδικῆσαι ^{ς)} τὸν φόνον τοῦ δεσπότην δοθῆναι ^{β)} ζητῶν.

β'. Μόνῃ τὴν τεμποραλίαν ^{ι)} ἀναιρεῖτω παραγραφὴν ἢ τοῦ βασιλέως ἀντιγραφὴν, μὴ μὴν διηρηκῆν, ἢ τὸ πᾶν καταλύειτω τοῦ πράγματος.

γ'. Μηδεὶς αἰτεῖτω τι τὸν δημόσιον ἢ τὸ δίκαιον ἀδικούν.

μηδεὶς αἰτεῖτω] Τὰ ^{κ)} πρὸς βλάβην τοῦ φίσκου ἢ τὰ ἐναντία τῷ νόμῳ οὐκ αἰταιεῖτω τις βασιλέα.

δ'. Μὴ ἐρωσῶθω βασιλέως ἀντιγραφὴν ὑπέρθεσιν χαριζομένην χροῖος, εἰ μὴ ἐγγύας ὁ χρωεστών ^{ι)} δῶν περὶ τῆς καταβολῆς κατὰ προθεσίαν ^{μ)} ἐσομένης.

ε'. Ὁ κατὰ τῆς τοῦ ἐπάρχου ^{ν)} δεηθεὶς ἀπογρά-

ω) Cod. Coisl. τιμηθεῖσιν. ς) Sic Cod. Coisl. Fabr. τούτοις. γ) Cod. Coisl. ὠφεληθήσονται. Fabr. ut in textu. ζ) Sic Fabr. Cod. Coisl. τοῦ πράγματος. α) Fabr. ἀτελεῖ. β) βασιλ. add. Cod. Coisl. Fabr. non habet. ε) Cod. Coisl. βασιλικῶν. δ) Cod. Coisl. ποιεῖν ἢ οὐ. ε) Ita Cod. Coisl. Fabr. ἐφ'. ς) Cod. Coisl. βασιλέα. γ) Cod. Coisl. ἐκδικήσῃ. δ) Cod. Coisl. παραδοθῆναι. ι) Cod. Coisl. πρόσκαιρον. κ) Scholia sunt ex Fabroti editione; nam Cod. Coisl. ea non habet. λ) Cod. Coisl. ὁ χρωεστός. μ) Cod. Coisl. περὶ τῆς κ. τὴν προθεσίαν ἐπομένης καταβολῆς. ν) Sic Cod. Coisl. Fabr. τῆς ἐπαρχίας.

XVI. Ignorantia facti causis decisis non prod- L. 7.
est. C. I. 18.

causis decisis] Ei, qui factum ignorat, subvenitur, si ante decisionem facti ignorantiam praetendat: nam si post sententiam ignoraverit, non ei subvenitur.

Ei, qui factum ignoravit, tunc subvenitur, quum quid nondum finitum est: nam si res semel ex ignorantia facti decisa est, velamento ignorantiae non instauratur.

XVII. Qui in testamento invalido heres scriptus L. 8.
est et eos, qui in eo libertate honorati sunt, per errorem liberos professus est, nullum praeiudicium patietur, quominus ab intestato succedens eos in servitutem redigat. C. eod.

XVIII. Qui ut liberi domino erranti pecuniam crediderunt, nullum ex eo circa statum suum commodum habebunt. L. 9.
C. eod.

XIX. Ad repetitionem indebitorum sola facti, non L. 10.
etiam iuris prodest ignorantia. C. eod.

XX. Feminis minoribus ne tunc quidem, quum L. 11.
lucrari velint, iuris ignorantia obiiciatur. C. eod.

feminis minoribus] Etiamsi plerumque iuris ignorantia feminis lucrari volentibus non prosit, tamen quod ad aetatem imperfectam, haec lex locum non habet: idque non modo iuniorum, sed et veterum principum constitutionibus cautum est.

XXI. Nemo vel ignoret vei dissimulet constitutiones principales. L. 12.
C. eod.

XXII. In quibus causis mulieribus per iuris ignorantiam damnum passis a veteribus succurrebatur, in iisdem et nunc eis succurratur. L. 13.
C. eod.

TITULUS V.

De precibus Imperatori offerendis et de quibus rebus preces offerre liceat.

I. Supplicare liceat servo etiam motu proprio, L. 1.
qui concedi sibi vult, ut necem domini vindicet. C. I. 19.

II. Solam temporalem exceptionem principis rescriptum tollat, non etiam perpetuam, aut totum negotium perimat. L. 2.
C. eod.

III. Nemo quid postulet fisco aut iuri damnosum. L. 3.
C. eod.

nemo postulet] Quae in damnum fisci sunt aut iuri contraria, ne quis a Principe postulet.

IV. Non valeat rescriptum Principis dilationem debiti indulgens, nisi debitor fideiussores dederit de futura suo die solutione. L. 4.
C. eod.

V. Qui adversus sententiam Praefecti praetorio L. 5. C. eod.

σεως καὶ πάλιν ἠτηθεῖς ^ο) οὐχ ἔξει δευτέρως δεήσεως ἄδειαν.

L. 6. ε'. Ἐξέστω παντὶ καὶ δι' ^ρ) ἐλευθέρου καὶ δι' C. 1. 19. οἰκέτου τὰς δεήσεις ἐπιδιδόναι.

L. 7. ζ'. Ἐροώσθω παράνομος ἀντιγραφῆ βασιλέως ^ρ), C. eod. ἔξ ὧν ἕτερον οὐκ ἀδικεῖ, ἢ ἐὰν ἐγκλήματος ^{ρρ}) χαρίζεται τῷ δεηθέντι ^τ) παραχώρησιν.

L. 8. η'. Μόνην τὴν δύναμιν ἐντιθέτω τῶν δικαιωμάτων, C. eod. περὶ ὧν τις αἰτεῖ μὴ ἀναγκάζομενος αὐτὰ τὰ δικαιώματα ἐνθεῖναι ταῖς δεήσεσι ^ς)· καὶ αὐτὰ δὲ πολλάκις τὰ ὅρματα ἀμφιβαλλόμενα τοῖς μέρεσι καὶ ^τ) βασιλικῆς ἐριμνείας δεόμενα.

L. 1. θ'. Διηρεκῆ ποιῆ τὴν ἀγωγὴν, ὡς ἐπὶ προκατά- C. 1. 20. ξεων ^υ), ἢ πορισθεῖσα τοῦ βασιλέως ἀντιγραφῆ, καὶ κληρονομῶ καὶ κατὰ κληρονόμων ^ν) ἀρμόττειν ποιῆ ^ω). καὶ παραπέμπονται εἰς κληρονόμους τοῦ κροῖου τῆς ἀγωγῆς τελευτήσαντος αἱ ἀγωγαὶ καὶ οὐκ ἄρχονται ἀπὸ κληρονόμων, εἰ μὴ αἱ ἀρμόδουσαι τῷ τελευτήσαντι ἀγωγαί.

L. 2. ι'. Μόνως διηρεκεῖς ποιῆτω τὰς πραιτωρίας ἀγωγὰς ἢ τοῦ βασιλέως ἀντιγραφῆ.

L. 1. ια'. Ἐὰν μετὰ τὸ δεηθῆναι τινα βασιλέα ^ξ) ἀπερή- C. 1. 21. γατο ὁ ἄρχων πρὸ τοῦ ἀντιγραφῆναι αὐτῷ, οὐκ ἀνατραπήσεται ^ν) ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς τὰ ἀποφανθέντα, μὴ ἐκκαλεσαμένου αὐτοῦ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως ^ζ).

L. 2. ιβ'. Μηδεὶς δεέσθω ^α) βασιλέως ἡορημένης τῆς C. eod. δίκης· εἰ μὴ ὁ τὰ τῶν ὑπομνημάτων ἢ ^β) τῶν διαλαλιῶν λαβεῖν κωλυόμενος. πειρώμενος δὲ τις τὴν ἔξ ἀντιγραφῆς ἢ τὴν παρὰ συνελεύσεως ἀρχόντων ^ο) τιμηθεῖσαν δίκην δι' ἑτέρας ἀντιγραφῆς ἀνατρέψαι, εἰς τὸ πᾶν εὐθὺς καταδικάζεσθω τῆς δίκης τῷ ἀντιδικῷ αὐτοῦ ^δ).

L. 3. ιγ'. Ὁ καταδικασθεὶς καὶ μὴ ἐκκαλεσόμενος μὴ C. eod. ἐπιδιδόντω δεήσεις, πρὸς τῇ ἀποτυχίᾳ ^ε) καὶ ἀτιμίᾳ περιβαλλόμενος ^ς).

L. 1. ιδ'. Μενέτω δικαστῆς ὁ παρὰ βασιλέως δοθεὶς, καὶ C. 1. 22. μὴ τὸ πᾶν ὁ δεηθεὶς τῆς ἀληθείας ἐδίδαξεν.

τῆς ἀληθείας ἐδίδαξεν] φησὶ γὰρ ἡ διάταξις ἡ τοῦ παρόντος τίτ. ὅτι ὁ ψευδοὺς δεηθεὶς, καὶ τύχη νομίμου ἀντιγραφῆς, ἐκπίπτει αὐτῆς· καὶ εἰ παράνομον αἰτήσῃ, τιμωρεῖται.

L. 2. ιε'. Ὁ δοθεὶς δικαστῆς μὴ τῇ διηγήσει τοῦ δεη- C. eod.θέντος, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ προσχέτω τοῦ πράγματος.

L. 3. ις'. Ὁ δικαστῆς δίκᾳ λιτρῶν ὑποκείσθω προστίμω, C. eod. τὴν ἀλήθειαν ζητηθῆναι κωλύων.

L. 4. ιζ'. Ἡ ἀλήθεια ζητεῖσθω, καὶ ἐκβιβασθῆναι C. eod. πρῶτα, καὶ οὐ διαγνωσθῆναι προστέτακται παρὰ τοῦ βασιλέως ^ς).

L. 5. ιη'. Ἐκπιπέτω τῶν ἀνοσθέντων ὁ ψευδῶς ^η) δεη- C. eod.θεὶς, καὶ νόμοις ἀκόλουθον ἀντιγραφῆν ἐπορίσατο· ἀναισχύντου δὲ ὄντος τοῦ ψεύδους καὶ ταῖς προεπούσαις ὑποβαλλέσθω ποιναῖς.

L. 6. C. eod. ιθ'. Ἀργεῖτω πῦσα οἰαδήποτε πρὸς τὸν τυχόντα δι-

supplicavit et denuo victus est, iterum supplicandi facultatem non habebit.

VI. Unicuique liceat et per liberum et per servum preces offerre.

VII. Rescriptum Principis iuri contrarium valeat, in quibus alterum non laedit, vel si criminis veniam supplicanti concesserit.

VIII. Solam vim instrumentorum inserat, de quibus quis supplicat, non coactus, instrumenta ipsa precibus inserere: et ipsa verba, quae saepe dubia sunt et Principis indigent interpretatione.

IX. Perpetuam reddit actionem, quasi lite contestata, libellus Principi oblatus et efficit, ut heredi et in heredes competat. Et transmittuntur ad heredes domini actionis defuncti actiones, et ab heredibus non incipiunt actiones, nisi quae defuncto competeabant.

X. Solas praetorias actiones Principis rescriptum perpetuas faciat.

XI. Si post preces ab aliquo Principi oblatas magistratus antequam ei rescriptum sit, sententiam tulcrit, sententia per ea, quae rescripta sunt, non subvertetur, si a tali sententia non provocaverit.

XII. Nemo causa pendente Principi supplicet, nisi qui acta vel interlocutiones accipere prohibeatur. Qui autem litem rescripto vel consultatione magistratuum finitam alio rescripto retractare conatur, in totam statim litis aestimationem adversario suo condemnatur.

XIII. Qui condemnatus est et non appellavit, ne preces offerat, praeter repulsam etiam infamiae subiciendus.

XIV. Iudex permaneat, qui a Principe datus est, licet non omnem veritatem supplicans docuerit.

veritatem — docuerit] Ait enim constitutio 18. praesentis tit. eum, qui mendaces preces obtulerit, licet rescriptum legibus consentaneum tulerit, eo non adiuvari: et si contra ius aliquod postulaverit, puniri.

XV. Iudex datus non ad supplicantis enarrationem, sed ad rei veritatem attendat.

XVI. Iudex decem librarum mulctae subiciatur, qui veritatem anquiri prohibuerit.

XVII. Veritas inquiratur, licet a Principe rei executio, non cognitio mandata sit.

XVIII. Careat impetratis, qui falso preces obtulit, etsi legibus consentaneum rescriptum tulerit. Sed si impudens sit mendacium, etiam competentibus poenis subiciatur.

XIX. Irritum sit quodcumque rescriptum ad quem-

ο) Cod. Coisl. ita. Fabr. male δεηθείς. ρ) Cod. Coisl. bis διὰ. ρ) βασιλέως add. Cod. Coisl. deest apud Fabr. ρρ) Syn. ἀνευ ἐγκλήματος. τ) τῷ δεηθέντι add. Cod. Coisl. deest apud Fabr. et in Syn. ς) μὴ ἀναγκάζομενος — δεήσεσι deest in Cod. Coisl. habet Fabr. τ) καὶ Fabr. deest in Cod. Coisl. υ) Cod. Coisl. προκατάξεως. ν) Cod. Coisl. κληρονόμου. η) Hactenus Fabr. Reliqua sunt e Cod. Coisl. ξ) βασιλέα Cod. Coisl. deest ap. Fabr. ζ) Cod. Coisl. ἀνατρέσσεται. ζ) κατὰ τῆς τοιαύτ. ἀποφ. habet Cod. Coisl. deest apud Fabr. α) Ita Cod. Coisl. Fabr. δεήσθω. β) τὰ add. Fabr. deest in Cod. Coisl. c) Cod. Coisl. add. κρίσεως. Fabr. non habet. Videtur abundare. δ) τῷ ἀντιδ. αὐτοῦ Cod. Coisl. deest apud Fabr. ε) Ita Cod. Coisl. Fabr. ἀτυχίᾳ. f) Ita Cod. Coisl. Fabr. ὑποβαλλόμενος. g) παρὰ τοῦ βασιλέως Cod. Coisl. deest apud Fabr. η) Cod. Coisl. ψευδῆ.

καστήν ἀντιγραφὴν, γενικῶς ἐναντιουμένη¹⁾ νόμῳ ἢ τὸν^{κ)} δημοσίῳ καταβλάπτουσα.

ζ'. Ὁ περὶ κοινοῦ πράγματος παρὰ τῶν δύο λίβελ-
λος δοθεὶς τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐν¹⁾ ἀντιγραφῇ, οὐδὲν ἕτ-
τον καὶ τὸν ἕτερον ὠφέλει.

κα'. Διηρηκῶς κρατεῖτωσαν αἱ βασιλικαὶ ἀντιγρα-
φαί, ὅητος μὴδὲ^{μ)} ὀρισθέντος ἐπ' αὐταῖς ἰδικῶς^{ν)}
χρόνον.

κβ'. Μηδεὶς τὰ ἴσα τῶν βασιλικῶν ἀντιγραφῶν,
ἀλλὰ^{ο)} τὰ μετ' ὑπογραφῆς βασιλικῆς^{οο)} ἀσθεντικὰ
προσφερέτω^{π)}.

κγ'. Ἀργεῖτω πᾶσα προσωπικὴ ἢ ἄνευ ὑπάτου καὶ
ἡμέρας ἀντιγραφῆ.

κδ'. Ὁ^{pp)} οἰαδῆποτε ἐναντιωθεὶς βασιλικῇ ἀντι-
γραφῇ ὡς ἱερόσυλος τιμωρεῖσθω.

κε'. Ἀνίσχυρος ἔστω βασιλικὴ χηρέουσα ἀντιγραφῇ
ὑπογραφῆς χειρὸς βασιλικῆς, τῆς ἕξ ἔγκανστῆς^{q)}
ἐσκενασμένης κόχλον, ἣν ὁ κτήσασθαι βουληθεὶς ὡς
τύραννος δημευθεὶς ἀποτίμειται.

κς'. Ἐχέτω πᾶσα πάντως^{qa)} ἀντιγραφὴ τό, εἰ ἀλη-
θῶς^{r)} ἐδίδαξε, καὶ μὴδὲ ἄλλως ἐροῦσθω, καὶ μηδε-
μίαν ὠφέλειαν ὁ δεηθεὶς ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς λαμβανέτω,
εἰ μὴ ζητήσεως ἐπὶ ταῖς δεήσεσι γινομένης εὐρε-
θῶσιν ἀληθείας αἱ δεήσεις^{s)} τοῦ μὲν ὑπαγορευθέντος^{t)}
ἢ δεξαμένου δικαστοῦ ὑπὸ μέμψιν ὄντος^{u)}, τῶν δὲ
γραμμάτων ἐκπιπτόντων τῆς ζωῆς.

κζ'. Πραγματικὸς δὲ θεῖος τύπος μὴ ἐκφανεῖ-
σθω^{uu)} πρὸς ἰδικίην^{v)} τινος ἰδιωτικοῦ πράγματος δέη-
σιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς σωματεῖον, ἢ ἕτερον σύστημα,
ἢ πόλιν, ἢ ἐπαρχίαν^{w)} ἢ ἄλλην^{x)} τινὰ ὁμάδα ἀν-
θρώπων, εἰ^{y)} περὶ δημοσίας αἰτίας δεηθείη^{z)} τῆς ἀλη-
θείας καὶ ἐπὶ τοῦτων σκοπομένης^{z)}.

TITULOS Z.

Περὶ βασιλέων καὶ δεήσεων βασιλεῖ προσ-
φερομένων^{a)} καὶ διατάξεων καὶ ἀντιγραφῶν
αὐτῶν.

α'. Ὁ βασιλεὺς τοῖς νόμοις οὐχ ὑπόκειται· ἢ Ἀυ-
γουστά^{aa)} ὑπόκειται· δίδωσι δὲ αὐτῇ^{b)} ὁ βασιλεὺς τὰ
ἐαυτοῦ προνόμια.

ὁ βασιλεὺς^{c)} Ὁ μὲν βασιλεὺς ἐλεύθερός ἐστι τῶν νό-
μων καὶ τῆς ἐκ τούτων ἀνάγκης· ἢ δὲ Ἀυγουστά, εἰ καὶ μὴ
ἔστιν ἀπολελυμένη τῶν νόμων, ὅμως βασιλεὺς τὰ οὐκ εἰς προ-
νόμια παρέχει αὐτῇ. ζῆμι ιτ. ις. τῆς β. τῶν ὡσιτ. καὶ
νεαῶν λβ.

β'. Ὁ περὶ ἀρέσει τῷ βασιλεῖ, νόμος ἔστιν, εἴτε δι'
ἐπιστολῆς ἐνπογράφου ὀρίσει ἢ διαγνώσεων ψηφίσε-

cunq̄ue iudicem, quod generali iuri adversum sit vel
publicam utilitatem laedat.

XX. Libellus de communi causa a duobus Prin-
cipi oblati, etiamsi ad unum rescriptum sit, nihilomi-
nus etiam alteri prodest. L. 1.
C. 1. 23.

XXI. In perpetuum valeant rescripta Principum,
si tempus certum de iis specialiter definitum non sit. L. 2.
C. eod.

XXII. Nemo exempla rescriptorum principalium,
sed authentica cum subscriptione Principis offerat. L. 3.
C. eod.

XXIII. Irritum sit omne personale rescriptum sine
die et Consule. L. 4.
C. eod.

XXIV. Qui cuicumque principali rescripto adver-
satus fuerit, tanquam sacrilegus puniatur. L. 5.
C. eod.

XXV. Invalidum sit Principis rescriptum, quod
caret subscriptione a manu Principis e cocto murice
confecta: quam qui comparare voluerit, tanquam tyran-
nus bonis publicatis capite plectitur. L. 6.
C. eod.

XXVI. Omne omnino rescriptum haec verba con-
tineat: si vere retulit: nec aliter valeat, et nullam uti-
litatem, qui preces, obtulit ex rescripto percipiat, nisi
cognitione de precibus facta verae preces deprehensae
fuerint: tam eo, qui dictavit, quam iudice, qui suscep-
sit, reprehensionem subeunte, his vero, qui scripse-
runt, cingulum amittentibus. L. 7.
C. eod.

XXVII. Sacra vero sanctio pragmatica non profe-
ratur ad speciales de re quadam privata preces, sed
tantum ad corpus aut aliud collegium, aut civitatem,
aut provinciam aut aliam quandam hominum universi-
tatem, si de causa publica preces offerat: veritate etiam
in his considerata. L. 7. §. 1.
C. eod.

TITULUS VI.

De Principibus et precibus Prin-
cipi oblatis et constitutionibus et
rescriptis eorum.

I. Princeps legibus subiectus non est: Augusta
subiecta est: Princeps autem ei sua privilegia tribuit. L. 31.
D. 1. 3.

princeps] Princeps quidem solutus est legibus et
necessitate ex iis oriunda: Augusta autem, etsi legibus
soluta non sit, tamen ei Princeps sua privilegia tribuit.
Quaere tit. 17. Instit. 2. et Novellam 32.

II. Quod principi placuerit, lex est, sive per epi-
stolam a se subscriptam constituerit, sive cognoscens L. 1.
C. 1. 4.

1) Ita Fabr. Cod. Coisl. et Syn. παλαιουμένη. k) Cod. Coisl. τό. Ita et Syn. l) Ita Cod. Coisl. Fabr. male ἐπί, licet
in versione veram lectionem secutus sit. m) Cod. Coisl. et Syn. μη. Fabr. μηδέ. n) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἰδικὴ ἐπ' αὐταῖς.
Syn. falso ἐπ' αὐτοῖς. o) Cod. Coisl. add. αὐτά. oo) Syn. add. τά. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. προσφερέτω. pp) Iisdem verbis
hoc caput exhibet Syn. q) Cod. Coisl. ἔγκανστῆς. Fabr. ἔγκαντῆς. qq) Syn. πάντως πᾶσα. r) Cod. Coisl. ἀληθῆ. Syn.
τὰ ἀληθῆ. Sed Leuncl. ad marg. ἐν τὰ ἀληθῆ. s) Verba καὶ μηδεμίαν ὠφέλειαν — δεήσεις prorsus desunt apud Fabrot.
et in Syn. habet Cod. Coisl. t) Sic Fabrot. Cod. Coisl. et Syn. ἐπαγορευθέντος. u) Sic Fabrot. et Syn. Cod. Coisl. ὑπό-
μειψιν ἔχοντος. uu) In Cod. Coisl. et Syn. nunc sequitur τύπος. v) Sic recte Cod. Coisl. et Syn. Fabr. ἰδιωτικῆν. w)
Fabr. nunc male τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τοῦτων σκοποῦμεν. x) Fabr. ἄλλα. Cod. Coisl. ἄλλην. Recte. y) εἰ habet Cod. Coisl.
deest apud Fabr. z) τῆς ἀληθ. — σκοπομένης addit Cod. Coisl. et Syn. in qua tamen verba ἢ ἄλλην ὁμάδα — δεηθείη desi-
derantur. a) Ita Fabr. βασιλεῖ προσφερ. deest in Cod. Coisl. Ceterum textum exhibui ex solo Cod. Coisl. scholia ex editione
Fabroti, quae in Cod. Coisl. desunt. aa) Syn. add. δέ. b) αὐτῇ in Syn. deest.

ται ^{bb)} ἢ ἕξ ἐπιπέδον διαλαλήσει ^{c)} ἢ διὰ δόγματος προαγορεύσει ^{cc)}. καὶ λέγεται ταῦτα διατάξεις. τινὰ δὲ τούτων προσωπικά ἐστι καὶ οὐχὶ ^{d)} ἔλκονται ^{e)} πρὸς ὑπόδειγμα, εἴτε πρὸς φιλοτιμίαν, εἴτε πρὸς ποινὴν τινος ἐτέθησαν.

L. 2.
D. 1. 4. γ'. Προφανὴς ὀφείλει εἶναι τῶν νεωστὶ νομοθετουμένων ἢ χρησιμότης, ὥστε ἀναχωρῆσαι ^{f)} νόμον τοῦ πρὸς πολὺν χρόνον φανέντος δικαίου.

L. 3.
D. eod. δ'. β) Παρὰ βασιλέως ἐκφωνουμένην πρὸς ἐνεργεσίαν διάταξιν χορὴ γενικῶς ἡμῶς ἐξηγεῖται, τοιούτου χορὴ πάντας τοὺς ὑπάρχοντες ἀπολαβεῖν τῆς τοῦ βασιλέως φιλοτιμίας τε καὶ ἐνεργεσίας, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἰδικῶς δι' οἰκείας φωνῆς προσωπικῶν ταύτην ἀποδείκνυσιν.

L. 4.
D. eod. ε'. Αἱ μεταγενεστέροι διατάξεις ἰσχυρότεροι τῶν ^{h)} πρὸ αὐτῶν εἰσιν.

L. 1.
C. 1. 14. ζ'. "Ὅταν ⁱ⁾ ἕτερόν τι τὸ νόμιμον βούληται, ἔτερον δὲ τὸ δίκαιον, μόνος βασιλεὺς δύναται τὴν περὶ τοῦτου τέμνειν ζήτησιν, ἐπειδὴ αὐτῷ πρόκειται, τὰ τοιαῦτα τέμνειν.

L. 2.
C. eod. ζ'. Τὰς ἀπὸ ἀναφορᾶς ἢ μνηύσεως ἢ κινουμένης δίκης ἐξενεργείσας βασιλικὰς ἀντιγραφὰς κυροῖ ἐπὶ μόνων αὐτῶν τῶν προσώπων ἢ διατάξεις καὶ τιμωρεῖται τοὺς ἀνατιθέμενους αὐτὰς ^{k)} ἢ μὴ φυλάξει πειρωμένους ^{kk)} καὶ τὸν δικαστὴν ^{l)} δέ, εἴτε παραπροσποιήσεται καὶ βοηθήσει τοῖς κατὰ συναρπαγὴν περὶ τινῶν δεηθεῖσιν, εἴτε δόξας ἀμφιβάλλειν δεηθῆν περὶ τούτων εἰς βασιλέα, τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν προστιμῶ καταδικάζεσθαι.

βασιλικὰς ἀντιγραφὰς] Ἡ βασιλικὴ ἀντιγραφή ἐκφερομένη ἀπὸ ἀναφορᾶς προσωπικῶν καλεῖται καὶ οὐχ ἔλκεται κατὰ τῶν ὁμοίων. ἢ γὰρ βασιλικὴ ψήφος μεταξὺ τινῶν ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τῶν ὁμοίων οὐχ ἔλκεται.

L. 3.
C. eod. η'. Γενικὴ νομιζέσθαι διάταξις, περὶ ἧς ὁρατίωνα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐποιήσατο βασιλεὺς, ἢ μνήμην ἔχουσα ἐδίκτου ἢ προτεθείσα ^{m)} πανταχοῦ μετὰ τὰ διατεταγμένα παρὰ τῶν ἀρχόντων ἢ ἐν διαγνώσει ἐξενεργείσασα καὶ ἰδικῶς κελυσεθεῖσα παρὰ πάντων ⁿ⁾ κρατεῖν. ἰδικῆ δὲ ἢ ἐν διαγνώσει διαλαληθεῖσα βασιλικῆ ἢ πλὴν ἢ ἐπαρχία ἢ σωματικῶ ^{o)} παρασχεθεῖσα.

γενικῆ] Ἐκείνας τὰς διατάξεις ἡμῶν παρὰ πάντων ὄφρα πᾶσι ὡς γενικῶς φυλάττεσθαι θεοσιζομεν, αὐτὰς πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῆς σύγκλητος ὁρατίωνος γενομένης κατεπέμφθησαν καὶ ὅσα ἐδίκτου μνήμην ἐν αὐτοῖς ^{p)} ἔχουσιν.

L. 4.
C. eod. θ'. Καὶ κατὰ βασιλέως οἱ γενικοὶ κρατεῖτωσαν νόμοι καὶ πᾶσα παράνομος ἐμβαλλέσθαι ἀντιγραφὴ ^{pp)}.

L. 5.
C. eod. ι'. Μηδὲν παρὰ τὴν τῶν νόμων ἔννοιαν παραχθὲν ἐρρώσθαι, ἀλλ' ἀχρηστοῦ ἔστω, καὶ μὴ τοῦτο ἰδικῶς ὁ νομοθέτης ἐπήγαγεν. ἀλλ' οὔτε ὄρον ἐξενεργθέντα ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας βουλόμεθα κῆρος ἔχειν. ὁ δὲ τῆς διανοίας τοῦ νόμου μαζόμενος οὐκ ἐκφεύξεται τὰς ἐγκειμένους τῷ νόμῳ τιμωρίας.

μηδὲν] Τῆ ἐνοίᾳ μᾶλλον καὶ οὐ τοῖς ῥήμασιν τοῦ νόμου προσέχομεν. καὶ σημειώσεται, ὅτι πᾶν γινόμενον παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ νόμου ἀχρηστοῦ ἐστίν.

decreverit vel de plano interlocutus sit vel edicto praeceperit. Et haec dicuntur constitutiones. Quaedam autem ex his sunt personales et ad exemplum non trahuntur, sive ad indulgentiam, sive ad poenam alicuius emissae sint.

III. Evidens esse debet eorum, quae nove constituantur, utilitas, ut recedatur ab eo iure, quod per multum tempus aequum visum fuit.

IV. Constitutionem a Principe ad commodum emissam generaliter nos interpretari oportet, id est, omnes subditos frui oportet indulgentia et beneficio Principis, nisi ipse Princeps specialiter sua voce personalem eam ostenderit.

V. Constitutiones posteriores potiores sunt, quam anteriores.

VI. Si aliud quid ius voluerit, aliud autem acquiritas, solus Princeps quaestionem de eo decidere potest, quia ei convenit talium decisio.

VII. Rescripta principalia ex relatione vel suggestionem vel lite mota emissa in eis tantum personis firmat constitutio, pro quibus sunt promulgata, et coercet eos, qui evertere ea vel non custodire conati fuerint. Et iudex quidem, sive dissimulaverit et precibus per subreptionem a quibusdam oblatis opem tulerit, sive dubitare visus de iis ad Principem retulerit, triginta librarum auri poena damnetur.

rescripta principalia] Rescriptum principale ex relatione emissum personale vocatur et ad similia non trahitur: nam sententia principalis inter quosdam pronuntiata ad similia non trahitur.

VIII. Generalis habeatur constitutio, de qua orationem ad Senatum Princeps fecit, aut quae edicti mentionem continet, aut quae a magistratibus iussu Principis ubique proposita, aut in cognitione emissa et in omnibus valere iussa est: specialis autem, quam Princeps in cognitione interlocutus est, aut quae civitati vel provinciae vel corpori concessa est.

generalis] Illas constitutiones nostras ab omnibus hominibus ut generales observari sancimus, quae ad venerabilem Senatum oratione facta missae sunt et quae edicti mentionem in se continent.

IX. Etiam contra Principem generales valeant leges et cesset omne rescriptum legibus contrarium.

X. Nihil, quod contra legis sententiam factum est, valeat, sed inutile sit, etiamsi id specialiter legislator non dixerit. Sed neque iusiurandum ex tali causa delatum firmitatem habere volumus. Qui autem legis sententiam oppugnabit, poenas lege comprehensas non effugiet.

nihil] Sententiam magis quam verba legis attendimus. Et nota, omne, quod contra vim legis fiat, inutile esse.

bb) Fabr. ψηφισθαι. Cod. Coisl. et Syn. ut in textu. c) Syn. ὁρίσσει. cc) Fabr. προαγορεύσει. Cod. Coisl. et Syn. ut in textu. d) Sic Cod. Coisl. Fabr. et Syn. οὐχ. e) Fabr. ἔλκεται. Syn. ut in textu, uti et Cod. Coisl. f) Fabr. add. τοῦ. g) Fabr. nil habet nisi τὰς βασιλικὰς φιλοτιμίας πλεονέκτον ἐξηγεῖται. Cod. Coisl. ut in textu. h) τῶν deest apud Fabr. habet Cod. Coisl. et Syn. quae dicit esse cap. 4. h. t. i) Fabr. longe aliter quam Cod. Coisl. ita: "Ὅταν καὶ πρὸς ἀρχόντων καὶ πρὸς δικαστῶν ἐξηγεῖται νόμος, μόνον αὐτὸν τινεὶς ὁ βασιλεὺς. k) Cod. Coisl. αὐτὰ. Fabr. et Syn. melius αὐτὰς. kk) Hactenus Syn. cap. 7. habet. l) Mallem ὁ δικαστής. m) Fabr. προτεθείσα. n) Sic Cod. Coisl. Fabr. καὶ ἐπὶ τῶν ὁμοίων. o) Fabr. σωματικῶ. p) Mallem αὐταῖς et antea ὅσα. pp) Syn. male παραγραφὴ.

ιδ'. Τὸ ἕτερον τινος ἐκφωνηθῆν ἢ μὴ βλαπτέτω αὐτὸν ἐκ περιστάσεως ἐν τινι.

ιβ'. Πᾶς νόμος ἢ διάταξις εἰς τοὺς ἐφεξῆς κρατεῖται, εἰ μὴ ἰδικῶς περὶ τῶν προλαβόντων πραγμάτων ἐπι ἠρημένων ἢ τι διηγόρευται ὅ).

ιγ'. Νομοθετεῖν μέλλοντες πρῶτον τοῖς ἐξέχουσιν ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τῇ συγκλήτῳ τὸν νόμον ἀνακοινοῦμενοι, οὕτω τε αὐτὸν συναρῶσαντα κοινῇ πάλιν ἀνασκεπτόμενοι καὶ μετὰ ταῦτα βεβαιούντες ἡμεῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ βήματι ἀναγινωσκόμενοι ἐκφωνήσομεν.

ιδ'. Σαφεῖς ἐκφερέσθωσαν οἱ νόμοι, καὶ ἰσαφεῖς τι ἔχοιεν, ἐρημηγεία τοῦτο σαφηνίζέσθω βασιλικῇ.

ιε'. Πάντες κατὰ τοὺς νόμους ἢ πολιτευέσθωσαν, καὶ ἐν τῷ θείῳ διαφέροιεν οἶκρον.

ισ'. Τὸν μὴ κρατήσαντα νόμον ἐν συνθηγαί καὶ ἀμφιβολίαν δεξάμενον ἀναφορὰ δικαστοῦ καὶ βασιλέως αὐθεντία τεμνέται.

ιζ'. Ἡ μεταξὺ δύο τινῶν τοῦ ἡ) βασιλέως ἀπόφασις καὶ ἐπὶ τῶν παραπλησίαν κρατεῖται ἢ)· νόμον τάξιν ἐχέτω καὶ ὅπερ ἂν νόμον ἐρημηγείαν ὁ βασιλεὺς εἰσηγήσεται.

βασιλέως ἀπόφασις] Ἐπὶ τι ὁρίσει ἢ νομίσει ὁ βασιλεὺς μεταξὺ τινῶν, νόμος νοεῖται.

ιη'. Ἐπὶ τις ἐν οὐδὲν ποτε σεκρέτω παραγένηται λέγων, ἄγραφον βασιλικὴν κέλευσιν πρὸς αὐτὸν γεγονέναι, μὴ πιστευέσθω, καὶ οὐαζδὲν ποτε ἀξίας εἶη ὁ τοῦτο διαβεβαιούμενος.

ιθ'. Θεσιπίζομεν, μηδένα τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων μεγίστων ἢ μέσων ταῖς οἰκείαις ἐγγράφαις ψήφοις, ὡς θεῖον ἡμίματι προσετέτακται, ἀγώγιμον γενέσθαι τινὰ ἢ διὰξίμιον ἢ ἄλλο τι ψηφισθῆναι τῶν ὅσα πράττεται παρ' αὐτοῖς· πλὴν ὅσον ἐν ταῖς τῶν δικαστῶν ἢ) ἢ συνδικαστῶν δόξεσιν ὁρθῶς φέρεσθαι τὰς ψήφους τὰς μνημονεύουσας ἄγραφον ἡμετέραν γενεῆσθαι θεῖαν κέλευσιν τὸν δικαστὴν διδοῦσαν ἢ συνδικαστὴν· ὡσαύτως καὶ τὸν ἐνδοξοτάτον κομιστάρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου καὶ τοὺς περιβλέπτοντας ὁφθαλμοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ὁρθῶς τὴν ἄγραφον ἡμῶν θεῖαν κέλευσιν τὴν γνωμένην ἢ) ἐπὶ τοῖς προσιοῦσι καὶ δικαστὴν ἢτοι συνδικαστὴν αὐτοῦσιν ἢ ἄλλο τι τῶν εἰς τὰς δίκας τεινόντων ἢ) διὰ καταθέσεως παρασκευάσειν γίνεσθαι φανεράν· ἐπὶ τούτῳ γὰρ δὴ καὶ μόνῳ τὴν τῆς ἢ) ἀγράφου κελύσεως μνήμην γίνεσθαι συγχοροῦμεν.

ια'. Αὕτη ἢ διάταξις βεβαιοῖ τὰ δέγεστα ἢ)· κελεύει δὲ καὶ πᾶσαν πόλιν τῇ συνθηγαί τῆς Ῥώμης ἀκολουθεῖν, οὐκ αὐτὴν ταῖς ἄλλαις πόλεσι. Ῥώμην δὲ νοητέον οὐ μόνον τὴν πρεσβυτέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμετέραν βασιλίδαν, ἣτις θεοῦ προνοία μετὰ κρείττωνον ἐλπίδαν ὠκοδόμηται· κελεύει δὲ, μὴ διὰ σίγλων τὸ ἄφοστοῦ νόμον γράφεσθαι, δι' ὧν ἀπινομίαι πολλαὶ εἰσάγονται· εἰ δὲ τις τοιοῦτο τολμήσει ποιῆσαι ἢ), τῷ τῆς πλαστογραφίας ἐγκλήματι ὑποκίσειται καὶ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἀχρειωθήσεται.

ιβ'. Αὕτη ἢ διάταξις κυροῖ καὶ τὰ δέγεστα καὶ τὰ ἰνστιτούτα.

ιγ'. Θεσιπίζομεν, ἐξ ἐκείνων τὰς ἡμετέρας διατάξεις

γ) Sic Cod. Coisl. Fabr. εἰς ἐκφώνησιν λαχθέν. ρ) Sic Cod. Coisl. apud Fabr. πραγμ. ἐπι ἠρημ. desunt. σ) Fabr. διηγορέσειεν. ι) Fabrot. τοὺς omittit. ιι) Syn. τοῦ omittit. In ea est cap. 20. h. t. υ) Fabrot. inserit καὶ. Hactenus Syn. v) τῶν δικαστῶν ἢ deest apud Fabr. qui habet τῶν συνδικαστῶν. w) Fabr. γενομένην. x) Fabr. melius τεινόντων, quam Cod. Coisl. τεινόντων. y) Fabr. addit θείας. z) Fabr. βεβαιοῖ τὰ νόμιμα, οἷς τισι Ῥώμη κέχρηται· καὶ γὰρ πᾶσαν πόλιν κ. τ. λ. α) Fabr. τολμήσει τοιοῦτον ποιήσει.

XI. Quod pro aliquo constitutum est, ei ex casu in aliqua causa ne noceat. L. 6. C. I. 14.)

XII. Omnis lex aut constitutio in futurum obtineat, nisi specialiter de causis praeteritis adhuc pendentibus constitutum aliquid sit. L. 7. C. eod.

XIII. Legem laturo primum communicantes eam cum proceribus palatii et Senatu, sicque communi consensu comprobata denuo recensentes et post haec confirmantes in nostro consistorio recitantes promulgabimus. L. 8. C. eod.

XIV. Perspicuae ferantur leges et si ambiguum quid habeant, id interpretatione imperatoria manifestum fiat. L. 9. C. eod.

XV. Omnes secundum leges se gerant, etiamsi ad divinam domum pertineant. L. 10. C. eod.

XVI. Ius, quod consuetudine probatum non est et ambiguitatem habet, relatio iudicis et Principis auctoritas deciderit. L. 11. C. eod.

XVII. Imperatoris sententia inter duos pronunciata etiam in similibus obtineat: legis vicem obtineat, quod Princeps legem interpretatus introduxerit. L. 12. C. eod.

Imperatoris sententia] Quod Princeps inter quosdam decreverit vel senserit, lex esse creditur.

XVIII. Si quis in quolibet secreto apparuerit, dicens, Principis mandatum non scriptum sibi obvenisse, ei non credatur, cuiuslibet dignitatis sit, qui haec asserit. L. 1. C. I. 15.

XIX. Sancimus, ne quis clarissimorum nostrorum magistratum maximorum vel mediorum in suis sententiis adscribat, nos divino verbo iussisse, aliquem in ius duci aut exhiberi aut aliquid diversum iudicari ab iis, quae apud ipsos fiunt: et tantummodo in iudicium vel assessorum dationibus recte ferri sententias, quae meminerint divinae nostrae iussionis non scriptae iudicem dantis vel assessorem: similiter clarissimus divini nostri palatii Quaestor et spectabiles referendarii pietatis nostrae divinae iussionem nostram sine scripto factam occasione eorum, qui accedunt et iudicem vel assessorem vel aliud quid eorum, quae ad lites pertinent, petunt, per depositionem manifestam fieri curent: in hoc enim tantum iussionis sine scripto factae mentionem fieri concedimus. L. 2. C. eod.

XX. Haec constitutio confirmat Digesta: iubet autem et omnem civitatem Romae consuetudinem sequi, non Romam reliquas civitates. Roma autem intelligenda est non solum vetus, sed et nostra regia urbs, quae Dei providentia melioribus auguriis condita est. Prohibet autem, quo minus per sigla contextus legum scribatur, per quae multae legum contradictiones introducantur. Si quis vero hoc facere ausus fuerit, falsi criminis reus erit et opus tale inutile erit. L. 1. §. 10. L. 2. §. 22. C. I. 17.

XXI. Haec constitutio confirmat et Digesta et Institutiones. L. 2. §. 23. C. I. 17.

XXII. Sancimus, ut ex eo tempore constitutio Nov. 66. c. 1.

ὑπὲρ διαθηκῶν κρατεῖν, ἔξ ὅτου καταφανεῖς ἐν κοινῷ γεγονόσιν, καὶ τὸν χρόνον ἐκεῖθεν ἀνταῖς λογίσεσθαι· τοῦτέστιν ἐνταῦθα μὲν, ἔξ ὅτου πᾶσι κατέστησαν ἢ γεγονόσιν φανεραῖ· ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δέ, ἔξ ὅτου πεμφθεῖσαι κατάδηλοι ἢ μητροπόλεσι γεγονόσιν ἢ καὶ ὕστερον γένωνται· ἵνα μὴ τῇ τῶν νόμων ἀγνοίᾳ κατὰ τὸ πρόηρον κεκρατηκὸς τὰς διαθήκας ἀνθρώποι πολιτευόμενοι δόξαιεν παραβαίνειν τὸν νόμον. ὅπως δὲ ἂν σαφέστερον τὸ πρᾶγμα δηλωθῆι, θεσπίζομεν, εἰ γραφείη τοιοῦτος νόμος, τοῦτον μετὰ μῆρας δύο τοῦ δοθέντος αὐτῷ χρόνον κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι· εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εἰδαίμονος πόλεως [ταύτης]^{b)} εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μετὰ τὴν ἐμφάνισιν· ἀρχοῦντος τοῦτου τοῦ χρόνου, πᾶσι φανερόν αὐτὸν καταστῆσαι· τῶν τε συμβολαιογράφων τὴν αὐτοῦ μανθανόντων δύναμιν, τῶν τε ἀρχαίων γνωσκόντων καὶ τὸν νόμον τηρούντων· οὕτω γὰρ οὐδενὶ παντελῶς ἔσται παραίτησις τοῦ μὴ τὸν ἡμέτερον φυλάττειν νόμον.

Nov. 113. κα'. Θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ἐξεταζομένης εἴτε ἐπὶ
cap. 1. χορηματικαῖς ἢ ἐγκληματικαῖς ἢ ἐτέραις οὐκ αἰσούν ἀναφρομένους αἰτίας παρὰ δικασταῖς, εἴτε ἐνταῦθα, εἴτε ἐν ἐπαρχίαις, μήτε πραγματικὸν τύπον, μήτε ἐτέραν ἀντιγραφὴν, μήτε θελίαν ἡμῶν τινα ἐγγράφον ἢ ἀγραφοὺν κέλευσον ἢ κατάθεσιν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ἑφερενδαρίων^{bb)} ἢ ἐτέρου τινός, διατυποῦσαν αὐτοῖς, ὅπως δέοι τὴν ἀρχαίαν^{c)} ἐξετάζειν ἢ κρίνειν ὑπόθεσιν, καταφανῆ γίνεσθαι τοῖς δικάζουσιν, ἢ καταφανῆ γινόμενην^{cc)} κρατεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὰς δίκας ἐξετάζεσθαι τε καὶ τέμνεσθαι· τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων κρινόμενον ἐξουσίᾳ οὐκ ἂν δεηθῆι τινός ἔξωθεν διατυπώσεως^{d)}. Εἰ γὰρ τις εἰς ἡμᾶς^{dd)} ὑπόθεσις ἐλθοῖ ἢ παρὰ δικαστῆ ἢ δὴ λεγομένη ἢ πρὸ τοῦ ταύτην προσοίμιον λαβεῖν, καὶ συνιδώμεν^{e)} ταύτην ἡμεῖς δι' οὐκείας ἡμῶν κρίσεως διατυπώσαι καὶ τεμεῖν, τοῦτο οὐκέτι τῆς ἐτέρου^{f)} δικαστοῦ δέεται κρίσεως. τὰ γὰρ παρ' ἡμῶν διὰ θείας, ὡς εἰρηται, κρίσεως διατυπούμενα ἢ τεμνόμενα οὐ προσδέεται τῆς ἐτέρου ἐξετάσεως ἢ κρίσεως ἢ ἀναψηλαφήσεώς τινος. ἡμεῖς γὰρ, οἷς ὁ θεὸς καὶ τὴν τοῦ νομοθετεῖν ἐξουσίαν ἐδώρησάτο, εἴ τινα κρίσιν ἐπὶ τινὶ ὑπόθεσει προσενέγκωμεν, οὐκ ἐτέρου δικαστῆ ταύτην ἐπιτρέπομεν, εἴτε διὰ τύπων, εἴτε διὰ καταθέσεων τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ἑφερενδαρίων ἢ ἐτέρου τινός, ὅπως δέοι τὴν ταύτην ὑπόθεσιν ἐξετάζεσθαι ἢ κρίνεσθαι, οἷα παρ' ἡμῶν ὑπᾶξ κεκοιμένην καὶ ἀναψηλαφῆσθαι παρ' οὐδενός δυναμένην· τούτων δηλοῦντι κρατούντων, ὅταν ἐγγράφως τοιαύτη τις ἡμῶν προσέλθοι κρίσις, εἰ μὲντοιγέ τις ἀμφισβήτησις τῷ δικαστῆ περὶ τινος γένηται νόμον, μηνυέτω πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐκδεχέσθω τοῦ πράγματος ἐγγράφον σαφῆνειαν ἢ ἐριμνησίαν καὶ κατ' αὐτὴν τεμνέτω τὴν δίκην.

Nov. 113. καδ'. Εἰ δὲ δίκης λεγομένης ἢ πραγματικὸς ἡμῶν τύ-
cap. 1. §. 1. πος ἢ κατάθεσις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ἑφερενδαρίων ἢ ἐτέρου τινός ἢ ἄλλο τι τῶν εἰρημένων πάντων τῷ δικάζοντι ἐμφανισθῆι, διατάττον τὴν αὐτὴν^{g)} ἐξέτασιν ἢ κρίσιν, κέλευομεν, τὸν δικαστῆν τούτοις παντελῶς μὴ προσέχειν, ἀλλὰ τούτων ἀργούντων καὶ μηδεμίαν παντελῶς ἐπόντων^{h)} ἰσχύν, κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν τε καὶ νομίμῳ πέρατι παραίτησθαι.

b) Cod. Coisl. ταύτης his habet. Quapropter alterum ταύτης ut supervacaneum uncis includendum putavi. bb) Syn. ἑφερενδαρίων. Sed iam Leuncl. ad marg. ἑφερενδαρίων. c) Syn. add. αὐτοῖς. cc) Fabr. et Syn. γινόμενην. d) Hactenus Syn. cap. 23. exhibet. dd) Fabr. ἡμᾶς. Cod. Coisl. ἡμᾶς. Prius praefendum. e) Fabr. συνιδώμεν. f) Fabr. male ἡμέτερου. g) Fabr. αὐτοῦ. h) καὶ μηδεμίαν παντ. ἐπόντων deest apud Fabr.

nes nostrae de testamentis valeant, ex quo manifestae ubique factae fuerint, et exinde tempus iis cedat: hoc est, hic quidem, ex quo omnibus notae factae sunt: in provinciis autem, ex quo transmissae notae vel metropolibus factae fuerint vel etiam postea fiant: ut ne legum ignorantia secundum ius, quod prius obtinuit, homines testamenta condentes legem violare videantur. Ut autem res certior fiat, sancimus, ut si talis lex conscribatur, haec duobus mensibus post tempus ei praestitutum valeat et observetur, sive in hac felicissima urbe, sive in provinciis post insinuationem: tempore hoc ad id, ut omnibus nota fiat, sufficiente: tam tabellionibus vim eius discentibus, quam subditis cognoscentibus et legem servantibus: sic enim nemini prorsus excusatio erit, quod legem nostram non custodiat.

XXIII. Sancimus, ut, dum lis disceptatur, sive in pecuniariis, sive in criminalibus sive in aliis quibuscunque causis apud iudices emergentibus, sive hic, sive in provinciis, neque pragmatica sanctio, neque aliud rescriptum, neque divina aliqua iussio nostra scripta vel non scripta, aut depositio in hac regia urbe a spectabilibus nostris referendariis aut alio quodam, praecipiens iis, quomodo de causa incepta cognoscendum aut iudicandum sit, iudicibus insinuetur aut insinuata valeat: sed secundum generales leges nostras causae cognoscantur et decidantur: nam quod ex legum auctoritate iudicatur, id aliquo extrinsecus praecepto non indiget. Si qua enim causa ad nos pervenerit, vel iam apud iudicem tractata vel ante quam hoc initium sumeret, et visum nobis fuerit, nostra sententia eam definire et decidere, hoc alius iudicis non amplius eget iudicio: quae enim a nobis sacro, ut dictum est, iudicio definiuntur et deciduntur, ea aliorum cognitione vel sententia vel retractatione aliqua non egent. Nos enim, quibus Deus etiam legum ferendarum potestatem donavit, si quam sententiam de lite aliqua tulerimus, non alii iudici eam committimus, sive per formas, sive per depositiones spectabilium referendariorum nostrorum aut alterius cuiusdam praescribentes, quomodo hanc causam disceptari aut iudicari oporteat, cum a nobis iam iudicata sit nec ab ullo retractari possit: his videlicet obtinentibus, cum in scriptis talis nostra sententia processerit. Si tamen dubitatio quaedam iudici de lege quadam emergerit, referat is hoc ad potentiam nostram et a nobis expectet rei scriptam explanationem aut interpretationem et secundum eam litem dirimat.

XXIV. Si vero, dum lis agitur, vel pragmatica nostra sanctio vel depositio spectabilium nostrorum referendariorum vel alius cuiusdam vel aliud quid eorum omnium, quae dicta sunt, iudici insinuatam fuerit, quod cognitionis vel iudicii formam praescribat, iubemus, iudicem ad ea prorsus non attendere, sed his cessantibus et nullam penitus vim habentibus secundum generales leges nostras causam cognoscere eique